

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ПРАВОТВОРЧОСТІ ТА НАУКОВО-ПРАВОВИХ
ЕКСПЕРТИЗ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

МІЖВІДОМЧИЙ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ
КРУГЛИЙ СТІЛ

ПОРУШЕННЯ ЗАКОНІВ
І ЗВИЧАЇВ ВІЙНИ: АКТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ, ПРАКТИКИ
ТА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

22 лютого 2023 року
м. Київ

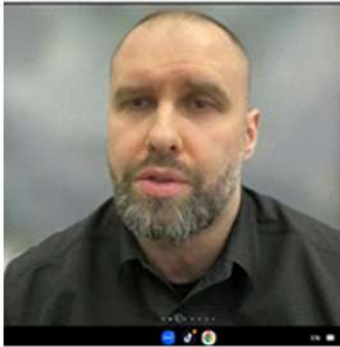
22 лютого 2023 року Науково-дослідний інститут правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії правових наук України спільно з Національною академією внутрішніх справ провели засідання міжвідомчого науково-практичного круглого столу «Порушення законів і звичаїв війни: актуальні проблеми теорії, практики та правового регулювання».

Науковий захід зібрав понад 80 учасників – представників органів законодавчої, виконавчої та судової гілок влади, правоохоронних інституцій, закладів вищої освіти й науково-дослідних установ сектору безпеки.

Модератором заходу виступив **Олексій КОТ**, директор Науково-дослідного інституту правотворчості та науково-правових експертиз НАПрН України. Участь у засіданні круглого столу взяли: Міністр юстиції України **Денис МАЛЮСЬКА**, голова Харківської обласної військової адміністрації **Олег СИНЕГУБОВ**, голова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду **Станіслав КРАВЧЕНКО**, віцепрезидент НАПрН України **Наталія КУЗНЕЦОВА**, ректор Національної академії внутрішніх справ **Володимир ЧЕРНІЙ**, перший заступник Голови Національної поліції України – начальник кримінальної поліції **Михайло КУЗНЕЦОВ**, народний депутат України, заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності **Максим ПАВЛЮК**, начальник Департаменту оперативно-технічних заходів Національної поліції України **Валентин КОПАЄВ**, народні депутати України, члени Національної академії правових наук України, знані науковці, дослідники та практики.

Захід відкрив Міністр юстиції України **Денис МАЛЮСЬКА**, який зосередив увагу на актуальності тематики круглого столу, прогалинах у науковому дискурсі щодо вивчення питань порушення законів і звичаїв війни, проблемних аспектах нормативно-правового регулювання притягнення до відповідальності винних за вчинення цієї категорії злочинів, а також нормах міжнародного права, які встановлюють відповідальність за злочини агресії.

Голова Харківської обласної військової адміністрації, доктор юридичних наук **Олег СИНЕГУБОВ** акцентував увагу на особливостях роботи правоохоронних органів на деокупованих територіях, фіксуванні доказів вчинення воєнних злочинів, специфіці проведення допитів військовополонених. Зазначив, що правова система має адекватно реагувати на виклики сьогодення, ураховуючи, що визначальним нині є запит суспільства на справедливість.

З вітальним словом до учасників зібрання звернулася віцепрезидент НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, дійсний член (академік) НАПрН України **Наталія КУЗНЕЦОВА**, яка наголосила, що кривава жорстока російська агресія проти України викликала нечуваний спротив українського народу, продемонструвала єдність української нації, її історично сформовану жагу до свободи, незламність українського духу. Російські нелюди принесли на багатостраждальну українську землю кров, сльози, людське горе.

За порушення принципів міжнародного гуманітарного права, злочини проти людства, насильницькі дії проти цивільного населення, зруйновані міста й села, понівечені людські долі російські окупанти повинні нести відповідальність. Науковці разом із юристами-практиками на професійному рівні мають провести ґрунтовні дослідження проблеми відповідальності за воєнні злочини й напрацювати відповідні юридичні механізми, що забезпечуватимуть покарання всіх винних у злочинних діях проти українського народу.

Ректор Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор **Володимир ЧЕРНСЬКИЙ** зауважив, що захід символічно було заплановано провести саме напередодні річниці повномасштабного вторгнення РФ на територію нашої держави. Доповідач окреслив роль академії у формуванні авторитетної науково-практичної платформи для обговорення проблематики воєнних злочинів. Ректор поінформував, що на локаціях НАВС облаштовано навчально-тренувальні полігони, призначені для напрацювання в умовах, максимально наближених до реальних, фахових умінь і навичок з документування та розслідування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України, і засвідчив готовність до продовження плідної співпраці з метою консолідації зусиль органів державної влади для розроблення ефективних механізмів притягнення винних до відповідальності.

Голова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, кандидат юридичних наук **Станіслав КРАВЧЕНКО** зазначив, що стаття 438 Кримінального кодексу України, що передбачає відповідальність за порушення законів і звичаїв війни, на жаль, не містить вичерпного переліку цих порушень і відсилає до норм міжнародних конвенцій. У зв'язку із цим перед судовою системою постає низка проблем, пов'язаних насамперед із прогалинами в національному законодавстві. Важливим є питання кадрового забезпечення, необхідність залучення практики Гаазького трибуналу, а також належного координування дій під час виявлення, документування, розслідування та судового розгляду воєнних злочинів.

Народний депутат України, заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності **Максим ПАВЛЮК** визначив основні напрями законопроектної роботи в цій царині, а також акцентував увагу на створенні Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань міжнародного гуманітарного та міжнародного кримінального права в умовах збройної агресії РФ проти України, висвітлив проблемні аспекти застосування положень нормативно-правових актів, прийнятих на підставі законодавчих ініціатив Комітету з питань правоохоронної діяльності. Доповідач наголосив на тому, що досі не розроблено законопроекти щодо внесення змін до статті 438 Кримінального кодексу України.

Перший заступник Голови Національної поліції України – начальник кримінальної поліції, кандидат юридичних наук **Михайло КУЗНЕЦОВ** зазначив, що в умовах збройної агресії РФ проти України ЗСУ та правоохоронні органи щодня стикаються з численними порушеннями законів і звичаїв війни. Доповідач окреслив особливості роботи слідчих й оперативних підрозділів Національної поліції під час проведення допитів полонених російських військових, а також збирання доказової бази оперативно-технічними засобами, зауважив, що неодмінно буде створено трибунал для притягнення воєнних злочинців до відповідальності. До того часу роботу органів сектору безпеки слід спрямувати на належну фіксацію таких злочинів.

Народний депутат України, голова підкомітету з питань діяльності органів прокуратури Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності **Владлен НЕКЛЮДОВ** зазначив, що Верховна Рада України прийняла чимало важливих нормативно-правових актів, які передбачають розслідування воєнних злочинів, внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України, зокрема пов'язаних з унормуванням співпраці з Міжнародним кримінальним судом. Доповідач закликав наукову спільноту активно долучатися до формування теоретичного підґрунтя для подальших законодавчих ініціатив.

Народний депутат України, голова підкомітету з питань кримінального законодавства та протидії злочинності Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності, доктор юридичних наук, доцент **Олександр БАКУМОВ** обґрунтував важливість пошуку консенсусу між гілками влади в напрацюванні ефективних механізмів притягнення до відповідальності за вчинення злочинів, пов'язаних з порушенням законів і звичаїв війни, зауваживши, що стаття 438 Кримінального кодексу України не містить вичерпного переліку дій, які можна вважати суттєвим порушенням норм гуманітарного права, тому законопроектну роботу спрямовано на роз'яснення зазначених положень, аби зрештою забезпечити можливість ухвалення збалансованих правових рішень.

У доповіді **Михайла КОСТИЦЬКОГО**, головного наукового співробітника відділу приватноправових досліджень НДІ правотворчості та науково-правових експертиз НАПрН України, доктора юридичних наук, професора, дійсного члена (академіка) НАПрН України, висвітлено світоглядні основи генезису правил і звичаїв війни, їх історичні засади з давніх часів і донині. Доповідач констатував, що характер ведення війни постійно змінюється: вона стає дедалі жорстокішою, позбавленою будь-яких моральних принципів. За таких умов посилення кримінального блоку є надзвичайно дієвим засобом стримування та протидії агресії, що засвідчує актуальність проблематики круглого столу.

Володимир ЖУРАВЕЛЬ, в.о. президента НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, дійсний член (академік) НАПрН України, наголосив на тому, що український народ бореться за природні людські цінності. Попри те, що органи юстиції надзвичайно перевантажені, уже є приклади закінчених кримінальних проваджень і судових вироків щодо злочинів, пов'язаних з порушенням законів і звичаїв війни. Водночас актуальними залишаються проблемні аспекти, які пов'язані передусім із тривалим проміжком часу між учиненням злочином і моментом початку розслідування; ускладненою процедурою збирання доказів у доволі небезпечних умовах, зокрема на замінованих територіях.

Віталій КУЗНЕЦОВ, провідний науковий співробітник відділу науково-правових експертиз НДІ правотворчості та науково-правових експертиз НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, у доповіді «Порушення законів та звичаїв війни: сучасні моделі криміналізації» зосередив увагу на тому, що міжнародна спільнота однозначно підтримує ініціативу щодо створення міжнародного трибуналу через Міжнародний кримінальний суд. Доповідач зупинився на аналізі типових помилок, які мають місце під час кваліфікації злочинів, що стосуються законів

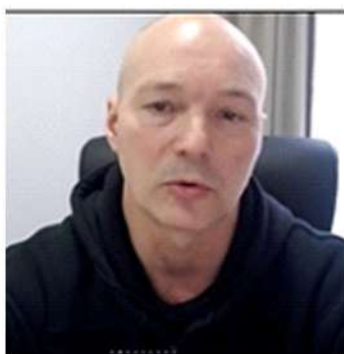
і звичаїв війни, за нормами міжнародного права, а також обґрунтував необхідність розмежування загальнокримінальних злочинів і злочинів, що є порушенням законів і звичаїв війни, оскільки відповідальність за нормами міжнародного права істотно різниться.

Заступник начальника управління організації розслідування злочинів, учинених в умовах збройного конфлікту, Головного слідчого управління Національної поліції України **Дмитро ШЕВЧУК** висвітлив основні напрями діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України під час документування та розслідування воєнних злочинів, вчинених на територіях, де тривають воєнні дії, і тимчасово окупованих територіях, визначив основні напрями взаємодії між правоохоронними й іншими органами безпекового сектору, а також специфіку роботи міжвідомчих слідчо-оперативних груп.

Начальник Департаменту оперативно-технічних заходів Національної поліції України **Валентин КОПАСЕВ** проаналізував проблемні питання збирання доказів під час розслідування воєнних злочинів, їх документування на підставі критерію допустимості, підкреслив важливість залучення можливостей підрозділів кримінальної аналітики.

Начальник відділу криміналістичного забезпечення Головного слідчого управління Національної поліції України **Igor МАЛИШ** висвітлив специфіку криміналістичного забезпечення слідчих дій на деокупованих територіях України.

Заступник керівника відділу управління організаційно-методологічного забезпечення досудових розслідувань Головного слідчого управління Державного бюро розслідувань, доктор юридичних наук, професор **Андрій САВЧЕНКО** акцентував увагу на актуальній проблемі криміналізації порушення законів і звичаїв війни, зокрема і на питаннях криміналізації примусової мобілізації в незаконні збройні воєнізовані формування на тимчасово окупованих територіях.

Директор НДІ правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України **Олексій КОТ** у доповіді «Новий Нюрнберг для путіна» порушив проблему притягнення до відповідальності високопосадовців рф, осіб, які власне спровокували повномасштабну війну на території України, й аргументував висновок, що сучасний світ потребує створення нових безпекових механізмів й інституцій для забезпечення принципу невідворотності покарання.

До обговорення долучилися **Василь ШАКУН**, головний науковий співробітник відділу публічно-правових досліджень НДІ правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор, дійсний член (академік) НАПрН України; **Олександр БАНДУРКА**, український державний діяч, політик і вчений, доктор юридичних наук, професор, дійсний член (академік) НАПрН України; **Владислав ФЕДОРЕНКО**, заступник директора – завідувач Київського відділення Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, доктор юридичних наук, професор; **Олена ТАРАН**, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності НАВС, доктор юридичних наук, професор.

Наприкінці заходу завідувач наукової лабораторії з проблем протидії злочинності Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор **Андрій ВОЗНЮК** презентував учасникам круглого столу науково-практичний посібник «Кваліфікація та розслідування порушення законів і звичаїв війни».

Підбиваючи підсумки, модератор круглого столу зауважив, що в межах обговорення було підтверджено не тільки актуальність, а й багатоаспектність проблематики, і це стимулюватиме ґрунтовне дослідження порушених питань, залучення широкого кола науковців і практиків, яке має перспективу – проведення міжнародної науково-практичної конференції, а результати спільних напрацювань нададуть можливість продемонструвати світові, що ця війна є геноцидом українського народу в усіх можливих формах і виявах.

Науково-дослідний інститут правотворчості
та науково-правових експертиз
Національної академії правових наук України

01024, Україна, м. Київ,
вул. Пилипа Орлика, 3
+38 (044) 253-34-19
info@ndi.academy
www.ndi.academy